

УДК 004.825

М.Ю. Яковлев, О.О. Хлопецький, М.А. Ісаков, А.Б. Крупкін

Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів

СИСТЕМА АНАЛІЗУ І УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК, ЯК СКЛADOVA СИСТЕМИ БОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ

В статті запропоновано варіант систематизації складових бойової підготовки. Показано місце в запропонованій системі бойової підготовки підсистеми аналізу і узагальнення досвіду підготовки військ, а також розкрито взаємозв'язок цієї підсистеми з іншими елементами системи. Запропоновано варіант системи аналізу і узагальнення досвіду підготовки військ, її структуру та описано процеси її функціонування. Показано область впливу системи аналізу і узагальнення досвіду підготовки військ на складові системи бойової підготовки.

Зроблено висновок про необхідність подальшого удосконалення системи аналізу та узагальнення досвіду підготовки військ, що сприятиме підвищенню якості бойової підготовки підрозділів, частин і з'єднань.

Ключові слова: сухопутні війська, система бойової підготовки, система аналізу і узагальнення досвіду підготовки військ, трансформація.

Вступ

Постановка проблеми. Бойова підготовка (БП) базується винятково на науковій основі з використанням останніх досягнень науки і техніки, військової теорії, педагогіки, досвіду воєнних конфліктів сучасності, миротворчої діяльності та проведених навчань.

Організація БП є одним з найскладніших завдань командирів і штабів, яке потребує знання ними керівних документів з БП, принципів її планування, якісної роботи щодо прийняття рішення на організацію БП, високої методичної майстерності керівного складу. Крім того, організація БП потребує достатнього рівня фінансування та матеріально-технічного забезпечення її заходів.

Сучасний етап БП Збройних Сил (ЗС) України характеризується високою активністю змін. Триває розробка проекту Концепції трансформації системи підготовки військ. Процес трансформації ставить за мету трансформувати, в межах існуючих правових норм, усю систему підготовки військ у таку, що відповідає доктрині та західним стандартам. Всі ці зміни в першу чергу направлені на підвищення якості БП. Позитивним є те, що процес трансформації комплексний, послідовний і базується на аналізі відповідності існуючої системи підготовки військ сучасним вимогам, а також досвіду армій провідних країн світу.

Не викликає сумнівів те, що для трансформації будь-чого, необхідно чітко побачити його реальний стан, а це можливо зробити тільки за допомогою аналізу. Отже, тільки детальний аналіз системи БП, а також її складових, надасть можливість побачити і визначити напрямки та шляхи їх подальшого удосконалення і приведення у відповідність до вимог сьогодення.

Повним, аналіз системи БП і її складових буде тільки тоді, коли відомо, що необхідно аналізувати,

тобто які саме елементи утворюють систему БП, а також її підсистеми.

На сьогоднішній день проблема полягає у відсутності єдиних поглядів на систематизацію складових БП, а також її підсистем.

Зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Передумовою трансформації системи підготовки військ є: стратегічний курс України на інтеграцію до європейської та євроатлантичної системи безпеки [1 – 4]; вимоги керівного складу Міністерства оборони й ЗС України щодо приведення системи підготовки військ у відповідність до наявних соціально-економічних та військово-технічних умов і стандартів, прийнятих у збройних силах провідних країн світу, а також підвищення рівня сумісності з відповідними структурами збройних сил країн-членів НАТО та ЄС [5 – 7].

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Проблемами удосконалення системи БП військові спеціалісти та науковці займалися постійно. Щоправда всі попередні дослідження не мали системного характеру, а вирішували часткові завдання.

Так в [8] розглядається дидактична модель оперативної і БП та деякі фундаментальні засади розв'язання проблеми модернізації елементів системи БП, а саме навчально-тренувальних засобів і навчального та полігонного обладнання. Спроби поєднати всі утворюючі елементи БП в єдину систему не робились, а просто наводився їх перелік [9].

Сьогодні питання удосконалення системи БП є надзвичайно актуальним і тому без чіткого бачення всіх її складових з метою проведення детального аналізу, про якусь ефективну трансформацію не можна вести мову.

В ході науково-практичної конференції, яка проходила 17.07.2008 в Командуванні Сухопутних військ (СВ) ЗС України про шляхи удосконалення

систем БП і її елементів говорилось в доповідях [6, 7].

Мета статті. На сьогоднішній день, в СВ та загалом в ЗС України, відсутній системний підхід щодо аналізу БП, а також впровадження передового досвіду підготовки військ.

Відсутність системного підходу в цих питаннях стало причиною низької ефективності заходів, які проводяться в плані аналізу і узагальнення досвіду (АУД) підготовки військ.

Створення системи АУД є одним з найбільш важливих та перспективних напрямків підвищення якості БП підрозділів, частин і з'єднань.

Удосконалення та широке впровадження нової системи АУД підготовки військ можливе лише з урахуванням досвіду функціонування відповідних систем у провідних країнах світу, позитивних елементів, які мали місце в радянській армії, а також тих здобутків, що з'явилися в роки незалежності.

Викладення основного матеріалу

1. Система бойової підготовки і її складові.

Система БП – це сукупність взаємозалежних елементів, які утворюють визначену цілісність і єдність, що функціонує в інтересах навчання і військового виховання військовослужбовців, злагодження органів управління і військ (сил) для ведення бойових дій або виконання інших завдань відповідно до їх призначення [9].

Елементами системи БП є: органи військового управління СВ ЗС України, які визначають цілі, завдання, структуру та основний зміст БП; органи військового управління (оперативних командувань, армійських корпусів (АК), військових з'єднань та частин), які безпосередньо здійснюють управління БП, проведенням її заходів та всебічним забезпеченням; екіпажі, обслуги, підрозділи, частини та органи управління (штаби), з якими проводиться навчання; процес організації навчання; предмети навчання, тобто сукупність завдань, прийомів, нормативів, з виконання яких навчаються військовослужбовці, підрозділи, частини та органи управління; форми і методи навчання військовослужбовців, злагодження підрозділів, частин та органів управління; навчальна матеріально-технічна база БП; матеріальне, тилове, фінансове, технічне забезпечення заходів БП [9].

Всі елементи системи БП взаємозалежні і органічно взаємодіють з іншими системами підготовки і забезпечення СВ ЗС України.

Систему БП утворюють наступні підсистеми (рис. 1):

- організаційна;
- практична;
- методична;
- матеріальна;
- забезпечення заходів БП.

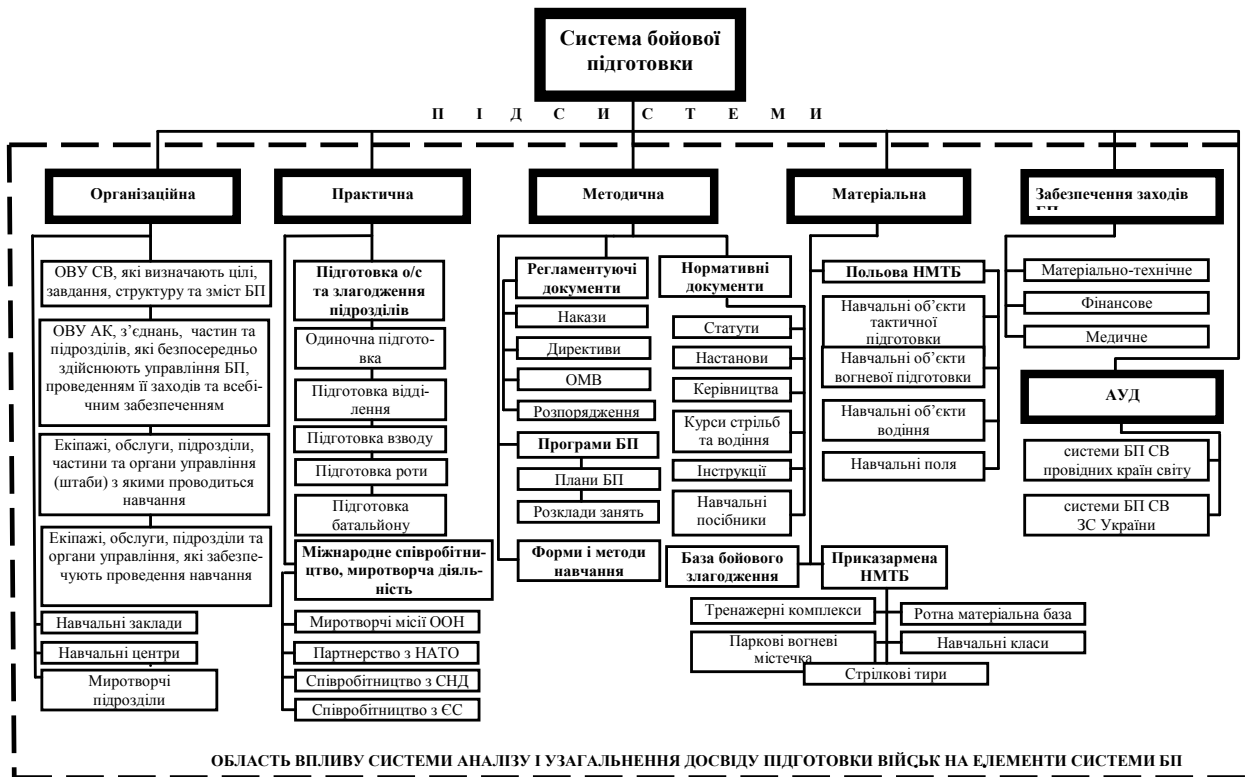

Рис. 1. Система бойової підготовки військ

Організаційна підсистема складається з органів військового управління (ОВУ), з тих хто залуча-

ється до навчання, а також підрозділів забезпечення. **Практична** підсистема охоплює цикл щоріч-

ного навчання, та інші заходи, в ході яких відбувається підготовка військ.

Методична підсистема являє собою сукупність регламентуючих, нормативних документів та програм, які практично реалізуються у формах і методах навчання.

Матеріальна підсистема – це сукупність матеріальних і технічних засобів, обладнаних об'єктів (районів місцевості), призначених для забезпечення навчання і виховання військовослужбовців, злагодження підрозділів, військових частин і органів управління відповідно до планів і програм БП, а також для проведення військово-наукових досліджень.

Підсистема **забезпечення заходів БП** об'єднує заходи матеріально-технічного, фінансового та медичного забезпечення БП.

Системі БП притаманні усі ознаки складної системи, вона має ієрархічну структуру, включає багато взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, які орієнтовані на виконання головного завдання.

Функціонування системи БП забезпечує:

підтримання постійної високої бойової готовності органів військового управління, частин і підрозділів до виконання бойових завдань (завдань за призначенням);

набуття командним складом твердих професійних знань і умінь, розвиток у них командирських якостей, педагогічних навичок, щодо навчання і виховання підлеглих, а також навичок з управління екіпажами, обслугами, підрозділами, частинами і вогнем при виконанні поставлених завдань і їх подальше удосконалення; підготовку військовослужбовців до самостійного виконання своїх посадових і спеціальних обов'язків та у складі екіпажів, обслуг, підрозділів при виконанні бойових (спеціальних) завдань і вмілого застосування штатного озброєння та військової техніки за бойовим призначенням;

злагодження екіпажів, обслуг, підрозділів, частин, удосконалення польової виучки;

освоєння нових зразків озброєння і військової техніки, набуття особовим складом знань і навичок у проведенні їх технічного обслуговування і підтриманні в готовності до бойового застосування, виконанні вимог безпеки;

підготовку військ (сил) до участі в збройних конфліктах і дій у складі об'єднаних угруповань з підтримки (відновлення) миру і безпеки;

перевірку в ході навчання існуючих статутних положень щодо організації і ведення бою (тактичних дій), вироблення нових способів бойового застосування військ (сил);

злагодження органів управління (штабів) підрозділів, частин, навчання умінню управляти військами (силами) у різних умовах обстановки і виконувати заходи, які забезпечують живучість органів

управління (штабів);

навчання військовослужбовців суворому і точному виконанню вимог законів, бойових і загально-військових статутів СВ ЗС України;

виховання у особового складу високих морально-бойових якостей, почуття відповідальності за захист Батьківщини, пильності, дисциплінованості, ретельності, військового товариства;

вироблення у особового складу високої психологічної стійкості, сміливості і рішучості, фізичної витривалості і спритності, кмітливості, вміння переборювати труднощі загальновійськового бою, здатності переносити фізичні і психологічні навантаження в складних умовах обстановки;

навчання військовослужбовців виконанню норм міжнародного гуманітарного права і правил поведінки при веденні війни (у ході збройних конфліктів);

розробку способів і прийомів удосконалення методичних систем навчання і виховання, окремих методів з урахуванням специфіки військ (сил), особливостей підготовки військових фахівців різного профілю;

подальшу розробку і конкретизацію принципів навчання і виховання відповідно до змін, які відбуваються у житті суспільства і його ЗС, з урахуванням удосконалення озброєння і військової техніки, способів бойових дій, необхідності постійного підвищення бойової готовності [9].

2. Місце системи аналізу і узагальнення досвіду підготовки військ у загальній системі бойової підготовки. Високий рівень БП досягається:

знанням командирами (начальниками) реального стану виучки військ, своєчасною і конкретною постановкою завдань, якісним і цілеспрямованим плануванням заходів БП, безперервним, гнучким і оперативним керівництвом бойовим навчанням, особистою участю командувачів (командирів, начальників) у плануванні заходів БП і навчання підлеглих;

суворим виконанням розпорядку дня, планів і розкладів занять, виключенням зривів і переносів занять, відриву особового складу від бойового навчання;

своєчасною підготовкою і всебічним забезпеченням занять, правильним вибором форм і методів навчання, використанням рекомендацій військової педагогіки і психології;

прикладним характером і практичною спрямованістю навчання військовослужбовців;

ефективним використанням навчальної матеріально-технічної бази (НМТБ), її розвитком, удосконаленням і підтриманням в справному стані;

вмілою організацією і проведенням методичної роботи у військових частинах, постійним пошуком нових форм і методів навчання військовослужбовців, удосконаленням методичної майстерності кері-

вників занять, узагальненням і поширенням передового досвіду навчання військовослужбовців;

цілеспрямованою і безперервною виховною роботою і вмілою організацією змагань при проведенні занять;

постійним контролем за ходом підготовки військ і ефективною роботою ОБУ (штабів), щодо надання допомоги підлеглим;

аналізом досягнутих результатів і підбиттям підсумків з кожною категорією тих, хто навчається [9].

Система АУД є підсистемою системи БП і здійснює значний вплив на її рівень. В цілому, вона впливає на всі елементи системи БП, а її місце функціонування в загальній системі БП (рис.1) безпосередньо охоплює елементи організаційної, практичної і методичної підсистем. Так, одні елементи організаційної підсистеми (ОБУ СВ, АК, з'єднань, частин та підрозділів) безпосередньо здійснюють аналіз та узагальнюють досвід підготовки інших елементів цієї ж підсистеми (екіпажів, обслуг, підрозділів, частин та органів управління (штабів) з якими проводиться навчання) і здійснюють вплив за допомогою елементів методичної підсистеми (рег-

ламентуючих документів, програм) на елементи практичної підсистеми (підготовку особового складу та злагодження підрозділів).

Отже, якщо говорити про місце системи АУД в загальній системі БП, то слід зазначити, що вона тісно пов'язана з усіма елементами системи БП.

3. Пропозиції щодо загальної структури системи аналізу і узагальнення досвіду підготовки військ. Як було зазначено в попередньому розділі, система АУД має значний вплив на ефективне функціонування системи БП.

Пропонуємо своє бачення системи АУД, яка увібрала в себе ті рекомендації які були озвучені на науково-практичній конференції "Трансформація системи БП СВ ЗС України", яка відбулася 17 липня 2008р. у Командуванні СВ ЗС України [6,7].

Запропоновану систему АУД підготовки військ утворює ряд підсистем (рис. 2):

- організаційна;
- практична;
- методична;
- матеріальна;
- забезпечення заходів АУД.

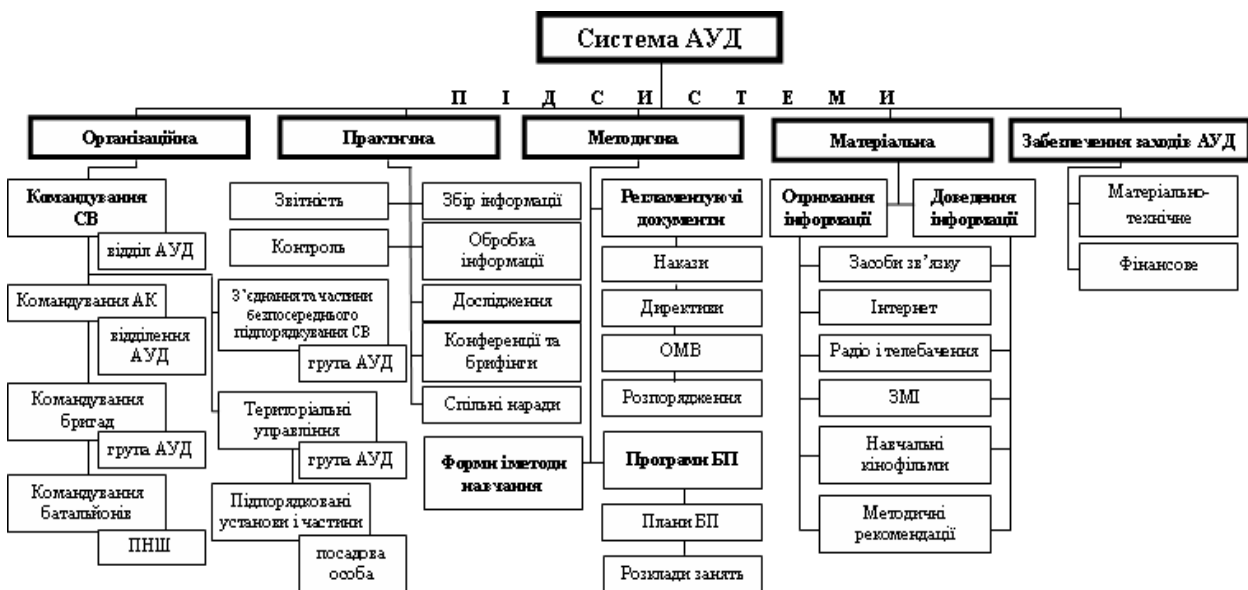

Рис. 2. Загальна структура системи АУД підготовки військ

Організаційна підсистема у запропонованій системі АУД відіграє важливу роль, адже коли у всіх структурних одиницях по вертикалі зверху-вниз не передбачено тих, хто повинен займатись питаннями виключно АУД, то мову про якийсь аналіз чи узагальнення досвіду взагалі вести не слід.

Пропонуємо ввести наступні структурні підрозділи, які б займались виключно АУД.

Так в управлінні бойової підготовки СВ ЗС України пропонуємо створити окремий відділ АУД (збору, аналізу та узагальнення досвіду підготовки військ) в кількості 10 – 12 чоловік.

В управлінні АК – відділення АУД в кількості 3 – 5 чоловік.

В управлінні бригади (з'єднань, частин безпосереднього підпорядкування Командуванню СВ) – групу АУД в кількості 2 – 3 чоловік.

У батальйоні (дивізіоні) пропонуємо додатково ввести посаду помічника начальника штабу (ПНШ) з АУД.

При територіальному управлінні – групу АУД в кількості 2 – 3 чоловік.

Практична підсистема включає весь комплекс заходів, які здійснюють органи управління та під-

розділи АУД в плані збору інформації, її обробки (аналізу та узагальнення), а також доведення передового досвіду до всіх підрозділів.

Отримані результати в ході АУД повинні знайти своє відображення в програмах, планах БП, розкладах занять, які разом з наказами, директивами, ОМВ та розпорядженнями формують **методичну** підсистему системи АУД.

Велике значення для забезпечення ефективної роботи підрозділів АУД відіграє наявність та належне функціонування елементів **матеріальної** підсистеми. Ці елементи з одного боку являються засобами для отримання інформації, а з іншого засобами, за допомогою яких відбувається передача інформації.

Підрозділи АУД повинні бути забезпечені всім необхідним обладнанням, мати доступ до Інтернету, отримувати необхідну інформацію від розвідувальних структур.

Впровадження в практику розкриття ходу БП засобів масової інформації, дозволить якісно впроваджувати передовий досвід, що в свою чергу суттєво вплине на покращення рівня БП.

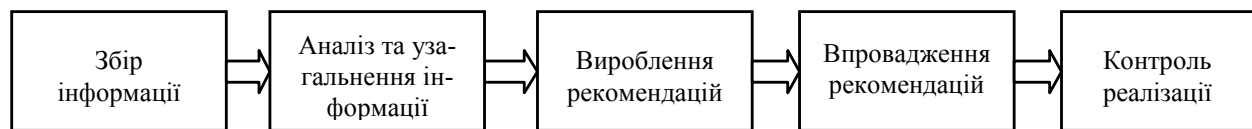

Рис. 3. Алгоритм роботи підрозділів аналізу і узагальнення досвіду підготовки військ

Крім того, на відділ АУД при Командуванні СВ, доцільно покласти завдання по дослідженню існуючих систем організації БП в провідних країнах світу, особливо в плані безпосередньої підготовки до участі в різного роду воєнних конфліктах і миротворчих операціях. На основі цих досліджень, повинні розроблятися рекомендації з метою корегування програм і планів БП. Збір інформації здійснюється за допомогою системного контролю, звітів, а також досліджень різних джерел (для відділу АУД при Командуванні СВ).

Контроль за ходом БП повинен здійснюватись старшими командирами (начальниками) із залученням підрозділів АУД. Він повинен включати перевірку виконання планів і програм БП, ступінь охоплення особового складу навчанням, перевірку організації і методики проведення занять і навчань, рівня підготовки керівників занять, особового складу і злагодженості підрозділів. Для здійснення контролю повинні бути вироблені єдині критерії оцінювання.

У звіті повинні бути вказані причини, які не дозволили виконати в повному обсязі заходи БП чи досягти поставленої мети. Звіти про результати БП, не повинні носити формальний характер, а повинні бути відображенням реального стану справ. Саме це, дозволить внести потрібні корективи в процес навчання, і як наслідок, не формально, а реально

Крім того, на основі результатів узагальненого досвіду доречним було б створення навчальних кінофільмів, які б розкривали та доводили передову методику проведення занять з підрозділами та демонстрували вміле застосування бойової техніки та озброєння.

Функціонування системи АУД неможливе без належного матеріально-технічного та фінансового забезпечення, які у своїй сукупності утворюють підсистему **забезпечення заходів АУД**.

Отже, на наш погляд, тільки беручи до уваги всі вище запропоновані елементи системи АУД, можна говорити про її ефективне функціонування.

4. Пропозиції щодо функціонування системи аналізу і узагальнення досвіду підготовки військ. Функціонування системи АУД повинно здійснюватись за рахунок створених структурних підрозділів, на які має бути покладено завдання щодо збору, аналізу і узагальнення інформації по підготовці військ, вироблення та впровадження рекомендацій, а також контроль за ходом їх реалізації (рис. 3).

підрозділи будуть підготовлені до виконання завдань за призначенням.

Після аналізу та узагальнення зібраної інформації, підрозділи АУД подають отримані результати на розгляд тим ОВУ, при яких вони функціонують. За необхідності, узагальнені результати подаються разом з виробленими рекомендаціями щодо покращення рівня БП. Підведення підсумків БП повинно залишатись одним з основних заходів де висвітлюються результати аналізу, а також дієвим інструментом покращення методики та підвищення якості організації БП. ОВУ приймають рішення по впровадженню чи відхиленню розроблених підрозділами АУД рекомендацій, вносять свої пропозиції та дають вказівки щодо їх реалізації.

Процес реалізації розроблених рекомендацій та результати їх впровадження, мають супроводжуватись системним дієвим контролем зі сторони ОВУ, а також підрозділів АУД і тільки в цьому випадку, можна говорити про якісне функціонування системи АУД.

Висновки

В статті запропоновано узагальнену структурну схему системи бойової підготовки з урахуванням системи АУД, а також розроблено структуру та описано процес функціонування системи АУД

Створення досконалої системи АУД надасть

можливість ОВУ постійно знати рівень підготовки військ, своєчасно впроваджувати в процес БП передові, науково обґрунтовані методики і технології навчання, постійно удосконалювати методики БП, надавати допомогу в організації запланованої підготовки військ.

Процес створення та функціонування системи АУД повинен відбуватись із залученням співробітників науково-дослідних установ, що безперечно сприятиме належному функціонуванню цієї системи. Реалізація запропонованих пропозицій дозволить удосконалити систему БП військових частин і підрозділів СВ ЗС України за умови, якщо функціонування створеної системи АУД належним чином, та в повному обсязі, буде фінансово і матеріально забезпечуватись. Вважаємо, що дія системи АУД має зворотній зв'язок. Вона буде якісно працювати і досягне мети, тільки в разі реального ходу БП.

Напрямки подальших досліджень. Подальшим напрямком дослідження, з метою вирішення започаткованої проблеми, може бути удосконалення будь-якої з підсистем системи БП. Кожна з них є важливою і функціонування системи БП в цілому, без належного функціонування навіть однієї з цих підсистем, буде не ефективним та даватиме збої.

Список літератури

1. Україна. Закони. Про основи національної безпеки України: закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №39. – 351 с.

2. Державна програма розвитку Збройних Сил України на 2006 – 2011 роки.

3. Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року (Біла книга України). – К., 2004. – 94 с.

4. Біла книга 2007: "Оборонна політика України" – К., 2008. – 96 с.

5. Наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України № 55 від 09.02.2009 "Про призначення робочої групи з трансформації системи підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України та організацію її діяльності в 2009 році".

6. Свіда І.Ю. Трансформація системи бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України. Завдання щодо відпрацювання концепції підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України / І.Ю. Свіда // Мат-ли доповідей та повідомлень наук.-пр. конф. 17 липня. – К., 2008. – С. 5-6.

7. Пушніков А.С. Трансформація системи бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України. Завдання щодо відпрацювання концепції підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України / А.С. Пушніков // Мат-ли доповідей та повідомлень наук.-пр. конф. 17 липня. – К., 2008. – С. 14-16.

8. Руснак І.С. Проблеми модернізації та створення тренажно-моделювальних комплексів військового призначення / І.С. Руснак, В.Л. Шевченко // Наука і оборона. – 2002. – № 1. – С. 32-39.

9. Рекомендації з організації і методики проведення занять з бойової підготовки в механізованих і танкових підрозділах. – К.: МО, 2005. – 133 с.

Надійшла до редколегії 9.09.2009

Рецензент: д-р техн. наук, ст. наук. співробітник Г.В. Худов. Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

СИСТЕМА АНАЛИЗА И ОБОБЩЕНИЯ ОПЫТА ПОДГОТОВКИ ВОЙСК, КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ СИСТЕМЫ БОЕВОЙ ПОДГОТОВКИ

Н.А. Исаков, М.Ю. Яковлев, А.А. Хлопецкий, А.Б. Крупкин

В статье предложен вариант систематизации составляющих боевой подготовки. Показано место в предложенной системе боевой подготовки подсистемы анализа и обобщения опыта подготовки войск, а также раскрыта взаимосвязь этой подсистемы с другими элементами системы. Предложен вариант системы анализа и обобщения опыта подготовки войск, ее структуру и описаны процессы ее функционирования. Показана область влияния системы анализа и обобщения опыта подготовки войск на составные системы боевой подготовки. Сделан вывод о необходимости последующего усовершенствования системы анализа и обобщения опыта подготовки войск, которая будет способствовать повышению качества боевой подготовки подразделений, частей и соединений.

Ключевые слова: сухопутные войска, система боевой подготовки, система анализа и обобщения опыта подготовки войск, трансформация.

SYSTEM OF ANALYSIS AND GENERALIZATION OF EXPERIENCE OF PREPARATION TROOPS, AS CONSTITUENT OF SYSTEM COMBAT TRAINING

M.A. Isakoy, M.Yu. Jakoyley, O.O. Hlopetskyj, A.B. Krupkin

The variant of systematization of constituents of the combat training is offered in the article. A place is rotined in the offered system of the combat training of subsystem of analysis and generalization of experience of preparation of troops, and also intercommunication of this subsystem is exposed with other elements of the system. The variant of the system of analysis and generalization of experience of preparation of troops is offered, its structure and the processes of its functioning are described. The area of influence of the system of analysis and generalization of experience of preparation of troops is rotined on the component systems of the combat training. A conclusion is done about the necessity of subsequent improvement of the system of analysis and generalization of experience of preparation of troops, which will be instrumental in upgrading combat training of subsections, parts and connections.

Keywords: ground forces, system of the combat training, system of analysis and generalization of experience of preparation of troops, transformation.